

Een sterke raad doet ertoe!

*Overdrachtsdocument van de oude aan de nieuwe
gemeenteraad van Achtkarspelen*

'In goed begjin is it heale wurk'

Voorwoord

Op 18 maart 2026 zijn er verkiezingen voor de nieuwe gemeenteraad. De gemeenteraad is het hoogste bestuursorgaan in de lokale democratie. Democratie betekent letterlijk 'volksheerschappij'. De gemeenteraad vertegenwoordigt alle inwoners van de gemeente. Het is belangrijk dat de gemeenteraad het ook in de praktijk van alle dag voor het zeggen heeft.

De werkgroep Raad van de Toekomst is in 2024 gestart met de voorbereiding van een overdrachtsdocument van de oude aan de nieuwe gemeenteraad. Het overdrachtsdocument is op advies van de werkgroep vastgesteld in de vergadering van de 'oude' gemeenteraad op 18 december 2025.

Een sterke gemeenteraad doet ertoe! In het overdrachtsdocument staat praktische informatie die belangrijk is voor het nieuwe raadslid. In het document staan ook adviezen voor een bestuurscultuur die de positie van de gemeenteraad als hoogste bestuursorgaan respecteert.

De 'oude' gemeenteraad spreekt de hoop uit dat het document van toegevoegde waarde is voor een goede start van de nieuwe gemeenteraad en een soepele overgang.

Inhoud

Voorwoord	2
1. Vergaderstructuur	4
2. Informatievoorziening	5
3. Raad als werkgever	8
4. Raad in de regio	10
5. Raad en hulptroepen	12
6. Veiligheid	14
7. Voorzitter van de raad	15
8. Lokale democratie	16
9. Agressie, intimidatie en integriteit	17
10. Raad als opdrachtgever en kadersteller	18
11. Het informatie- en formatieproces na de verkiezingen	20
12. Achtkarspelen weer op eigen benen	23
13. Jongeren en kinderen participatie	24
Bijlage 1 Overzicht verbonden partijen	26
Bijlage 2a Voorbeelden van een opdracht aan een (in)formateur	29
Bijlage 2b Mogelijke rol van de burgemeester in het formatieproces	30
Bijlage 2c Verschillende akkoorden na de verkiezingen – vormen, afwegingen en benoeming van wethouders	32

1. Vergaderstructuur

Mirthe Hollander heeft in opdracht van de raad (het presidium) in 2025 als stagiair onderzoek gedaan naar het vergadermodel. Ze doet concrete aanbevelingen aan de raad over

1. de zogeheten BOB-structuur en
2. over de werkwijze van de agendacommissie.

Het is beslist de moeite waard om haar afstudeerscriptie eens door te nemen.

Op 18 december 2025 neemt de 'oude' gemeenteraad naar verwachting besluiten over de uitgewerkte voorstellen en vanaf 1 januari 2026 is de werkwijze van de gemeenteraad en die van de agendacommissie anders.

Alle wijzigingen hebben als doel de gemeenteraad als hoogste orgaan beter in positie te brengen. Dat geldt overigens voor alle voorstellen in dit overdrachtsdocument. De vergaderstructuur maar zeker ook de -cultuur zijn wezenlijk van invloed op het goed functioneren van de gemeenteraad en daarmee van de lokale democratie. Afspraken daarover zijn echter niet statisch maar dynamisch.

Het is om die reden belangrijk om met enige regelmaat de vraag te stellen of de vergaderstructuur nog past bij de wensen van de raad.

Advies:

Blijf de vergaderstructuur en -cultuur met enige regelmaat maar minimaal 1x per jaar evalueren.

2. Informatievoorziening

Adviezen

1. Wees je als raadslid bewust van het belang van goede informatie en bespreek periodiek met het college hoe het gaat, zowel op inhoud als proces.
2. Stel een protocol actieve informatieplicht vast na een werksessie met vertegenwoordigers van raad, griffie, organisatie en college.
3. Verdiep je in de praktijk door bijvoorbeeld een werkbezoek of een werkcafé.
4. Overweeg om de beantwoording van technische vragen voortaan schriftelijk door het college te laten doen.
5. Blijf hameren op de kwaliteit van goede raadsvoorstellen omdat anders de kwaliteit van besluitvorming onder druk staat.
6. Overweeg om de functie van het presidium los te koppelen van die van de agendacommissie, zodat de agenda van de raad en de kwaliteit van de raadsvoorstellen de tijd en aandacht krijgen die ze verdienen.
7. Houd vast aan het uitgangspunt dat het college alle raadsleden tegelijk informeert, zodat raadsleden dezelfde informatiepositie hebben.
8. Geef de griffie de ruimte om een actieve en strategische rol in te nemen om de informatiepositie van de raad te bespreken en vorm te geven.

Korte toelichting op de adviezen

1. Belang van een goede informatievoorziening

Goede en tijdige informatie van het college is de 'aorta' voor een goed functionerende raad. Informatie is belangrijk voor de 3 essentiële rollen van de gemeenteraad. Is de informatie niet op orde, dan raakt het de fundamenteën van de lokale democratie.

1. Kaderstelling: zonder de juiste informatie kan de raad geen besluiten nemen.
2. Controleren: zonder of met onvolledige informatie kan de raad niet controleren of 'het college de goede dingen doet en de dingen goed'
3. Volksvertegenwoordiging: zonder informatie en participatie van inwoners weet de raad niet of een besluit op draagvlak mag rekenen.

Goed om te weten: de wetgever heeft het belang van goede informatie voor een raadslid in de Gemeentewet verankerd. Het college is verplicht:

1. raadsleden alle informatie te geven waarom ze vragen¹ en
2. raadsleden alle inlichtingen te verstrekken die ze voor de uitoefening van hun taak nodig hebben².

Onder de 2de categorie valt ook de informatie waar de raad niet om vraagt! Bij de informatieplicht hoort een verantwoordingsplicht die niet voor niets in hetzelfde artikel van de Gemeentewet³ staat.

2. Protocol actieve informatieplicht

Als raad en college het politiek bestuurlijke samenspel goed spelen, zijn er over en weer geen verrassingen. Je kunt samen ook de spelregels vastleggen om die verrassingen zoveel mogelijk te voorkomen. Informatievoorziening is 'politiek' constateren wetenschappers.

¹ Artikel 169, lid 3 van de Gemeentewet, de passieve informatieplicht

² Artikel 169, lid 2 van de Gemeentewet, de actieve informatieplicht

³ Artikel 169, lid 1 van de Gemeentewet: 'het college en elk van de leden zijn aan de raad verantwoording schuldig over het door het college gevoerde bestuur'

Er zijn gemeenteraden die een protocol vaststellen met afspraken tussen college en raad over de actieve informatieplicht. Zo'n protocol heeft een toegevoegde waarde als verwachtingen uiteenlopen en college en raad de informatievoorziening evalueren.

Een mooie werkvorm om tot afspraken te komen is een werksessie met vertegenwoordigers van raad, griffie, organisatie en college.

3. Informatie en participatie

Een werkbezoek is een mooie gelegenheid om informatie op te halen uit 'de praktijk'. Maak ruimte in de agenda van de raad voor een werkbezoek en spreek met de belanghebbenden bij een besluit, voor- en tegenstanders. Een werkbezoek maakt papier levend en niet minder belangrijk: het vergroot de zichtbaarheid van de raad. Een 'werkcafé' is een andere vorm om informatie uit de praktijk te vergaren. Maar denk ook aan de inzet van andere (bestaande) mogelijkheden om informatie op te halen en inwoners te betrekken bij de besluitvorming. Zo heeft Achtkarspelen een mooi digitaal platform 'denkme.achtkarspelen.nl' dat zowel college en raad meer kunnen inzetten om de mening van inwoners te polsen.

4. Technische vragen

De informatiecarroussel is de formele route om informatie te verzamelen voordat de raad een besluit neemt. Als een raadslid technische vragen heeft over een voorstel van het college, leest de ambtenaar namens het college in de carroussel de antwoorden voor. Denk na of deze vorm nog een toegevoegde waarde heeft of dat beantwoording van technische vragen ook schriftelijk kan. Als de nieuwe raad daarvoor kiest, is er meer tijd in de informatiecarroussel om inwoners en organisatie te ontmoeten en te spreken. Dat versterkt de volksvertegenwoordigende rol van de raad.

5. Kwaliteit van raadsvoorstellen

Een goed raadsvoorstel draagt bij aan betere besluitvorming. Als het raadsvoorstel niet volledig is, niet duidelijk, geen goede onderbouwing en argumentatie heeft, geen alternatieven of kanttekeningen beschrijft, dan is de beeldvorming bij een raadslid gebrekkig. Zonder goede beeldvorming is het lastig om je een goede mening te vormen en nog lastiger om weloverwogen een besluit te nemen.

Als het gaat om de kwaliteit van raadsvoorstellen is er nog veel te winnen. De griffie kan een belangrijke rol spelen om de kwaliteit van raadsvoorstellen op een hoger plan te brengen, zeker als de organisatie de griffie eerder in positie brengt en niet pas kort voor toezending van de raadsstukken. Sta toe dat de griffie in voorkomende situaties een oplegger maakt bij raadsvoorstellen als die bijdragen aan een betere beeldvorming of meer historische context.

6. Agendacommissie

De raad gaat over zijn eigen agenda. Het presidium heeft mandaat van de raad om die agenda vast te stellen. Die rol is om meerdere redenen belangrijk.

In de eerste plaats geeft het de raad de mogelijkheid zijn verwachtingen aan het college kenbaar te maken over hoe hij wil dat het college een voorstel voorbereidt. En welke informatie het college wel of niet bij de voorbereiding van voorstellen aan de raad betreft.

In de tweede plaats heeft de agendacommissie als taak om te toetsen of de voorstellen van het college voldoende 'besluitrijp' zijn. Hebben we alle informatie of ontbreekt er nog informatie om een besluit te nemen? Deze 2de functie van een agendacommissie kwam in de vorige periode onvoldoende tot zijn recht omdat het presidium in Achtkarspelen tevens agendacommissie is. In de praktijk was er in de maandelijkse vergadering van het presidium onvoldoende tijd voor deze exercitie. Bovendien heeft het college dan vaak de stukken nog niet allemaal aangeleverd. Overweeg daarom de instelling van een afzonderlijke agendacommissie.

7. Informatie is voor de voltallige raad

Op 18 maart 2026 gaat de kiezer naar de stembus. Elk raadslid vertegenwoordigt inwoners uit de gemeente. De stem van elk raadslid is net zoveel waard, ook als dat de 'stem van de minderheid is' (oppositie). Het is belangrijk dat alle raadsleden over dezelfde informatie beschikken en ook zoveel als mogelijk gelijktijdig.

Het komt in de bestuurspraktijk voor dat collegeleden de raad informeren (soms zelfs consulteren) langs de lijn van de fractievoorzitters. Zie er op toe dat in die gevallen alle andere raadsleden schriftelijk of op een andere manier diezelfde informatie krijgen van het college.

8. Rol van de griffie

De griffie speelt een belangrijke rol in de informatievoorziening. Uit onderzoek blijkt dat de griffies op verschillende manieren inhoud aan deze rol geven, vaak afhankelijk van de bestuurscultuur. Advies van de oude raad aan de nieuwe raad is dat de griffie de ruimte krijgt om de verschillende rollen op te pakken. Concreet:

1. Secretariaatsrol: doorgeven van informatie, actief verzamelen van informatie (bijvoorbeeld van andere overheden en verbonden partijen), vrije nieuwsgaring.
2. Poortwachtersrol: inzicht in raadsvoorstellen voorafgaand aan collegebehandeling, betrokkenheid bij de ambtelijke voorbereiding, in voorkomende gevallen behandelvoorstel griffie.
3. Faciliterende rol: organiseren van informatiebijeenkomsten met deskundigen en belangenvertegenwoordigers, maken van memo's voor de raad met bijvoorbeeld inzicht in persberichten over een maatschappelijk onderwerp.
4. Regierol: actieve rol naar en overleg met ambtelijke organisatie over noodzakelijke informatie in een raadsvoorstel.

3. Raad als werkgever

Adviezen

1. Kies bewust voor de rol als lid van de werkgeverscommissie, een mooie kans om je als raadslid te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan de positie van de raad als hoogste bestuursorgaan.
2. Geef richting aan de activiteiten van de griffie door het vaststellen van een jaarplan en evalueer de werkzaamheden van de griffie zowel tussentijds als aan het eind van het jaar in een jaarplan.
3. Volg met elkaar een cursus en training als oriëntatie op je rol als werkgeverscommissie.
4. Vergader minimaal 4 keer per jaar.

Korte toelichting op de adviezen

De werkgeverscommissie die bestaat uit 4 raadsleden geeft namens de gemeenteraad invulling aan de rol van leidinggevende. De werkgeverscommissie geeft leiding aan de griffier en (indirect) ook aan de medewerkers van de griffie. De griffie ondersteunt de raad. Ze zorgt er niet alleen voor dat raadsleden op tijd de goede stukken en de juiste informatie krijgt, maar de griffie bewaakt ook de positie van de raad als hoogste bestuursorgaan ten opzichte van die van het college als dagelijks bestuur.

Het is belangrijk dat de griffier een gelijkwaardige positie heeft in de lokale driehoek. De lokale driehoek is het gesprek tussen burgemeester, gemeentesecretaris/algemeen directeur en de griffier waarin ieder vanuit zijn eigen rol een bijdrage levert aan het politiek bestuurlijk (en ambtelijke) samenspel. De werkgeverscommissie bespreekt met de griffier of de positie van de raad in de driehoek voldoende tot zijn recht komt.

Als leidinggevende heeft de werkgeverscommissie een belangrijke taak om met de medewerkers van de griffie als belangrijke hulptroepen, inhoud te geven aan de positie van de raad als kadersteller, controleur en volksvertegenwoordiger.

1. Kies bewust voor de werkgeverscommissie

De rol van een raadslid als lid van de werkgeverscommissie is niet een rol op de voorgrond maar achter de schermen. Hij is daarom zeker niet minder belangrijk, juist omdat je sturing geeft aan de prioriteiten van de griffie en daarmee aan die van de raad. En wat voor het raadslidmaatschap geldt, geldt zeker ook voor de leden van de werkgeverscommissie, het is een mooie kans om jezelf te ontwikkelen in bijvoorbeeld het voeren van gesprekken en het leveren van een bijdrage aan de positie van de raad. In de raadsperiode 2022-2026 was de werkgeverscommissie in dezelfde samenstelling ook 'klankbordcommissie'. Deze commissie voert (jaarlijkse) gesprekken met de burgemeester. Geen functioneringsgesprekken maar klankbordgesprekken met als doel over en weer te reflecteren op de samenwerking.

2. Jaarplan en jaarverslag van de griffie en evaluatie

Maak gebruik van het jaarplan van de griffie. De griffie maakt elk jaar een jaarplan. Door het vaststellen van het jaarplan formuleert de werkgeverscommissie de prioriteiten van de griffie en de raad. Het jaarplan is een mooi hulpmiddel om sturing te geven aan de activiteiten van de griffie en om aan de hand van het jaarplan de vorderingen van die activiteiten te monitoren, tussentijds en aan het einde van het jaar in het jaarverslag van de griffie. Breng de gemeenteraad op de hoogte door het jaarplan en het jaarverslag op de Lijst van Ingekomen stukken (LIS) te zetten.

3. Volg met elkaar een cursus en training als oriëntatie op je rol als werkgeverscommissie

Als nieuw raadslid is de werkgeverscommissie, zeker net na de verkiezingen, een onbekend fenomeen. Omdat je achter de schermen aan belangrijke knoppen draait, adviseert de (oude) werkgeverscommissie aan de nieuwe om in Q2/Q3 van 2026 samen met de griffier een cursus te volgen die zorgt voor een goede 'uitrusting' om vier jaar lang deze rol te vervullen.

4. Vergader minimaal 4 keer per jaar

De rol van werkgeverscommissie vraagt om continuïteit en aandacht. De planning- en controlcyclus (P&C-cyclus) komt terug in de vergaderingen van de werkgeverscommissie: een vergadering voor het vaststellen van het jaarplan (planning), een vergadering voor de terugblik op het afgelopen jaar (control) en tussentijdse evaluaties om de voortgang te monitoren en bij te sturen. De werkgeverscommissie houdt ook de voortgangs- en functioneringsgesprekken met de griffier. Het jaarplan en jaarverslag van de griffie zijn mooie hulpmiddelen voor deze gesprekken.

4. Raad in de regio

Adviezen

1. Neem goed kennis van de verschillende samenwerkingsvormen waar de gemeente Achtkarspelen aan deelneemt.
2. Investeer in kennis en ondersteuning door bijvoorbeeld:
 - gebruik te maken van de kennisclips van de NHL;
 - met de raad een werkbezoek aan de verbonden partijen te brengen.
3. Maak goede afspraken met de portefeuillehouder over een structurele terugkoppeling en verbeter de informatietoegang.

Regionale samenwerking is essentieel voor gemeenten om complexe en grensoverschrijdende vraagstukken effectief aan te pakken, zoals bijvoorbeeld woningbouw, mobiliteit, veiligheid, toezicht en handhaving, volksgezondheid, energietransitie en zorg. Toch leidt deze samenwerking vaak tot uitdagingen op het gebied van democratische legitimiteit en controle.

De raad heeft een kaderstellende en controlerende rol, maar die staat onder druk in een regionaal verband, waar besluitvorming plaatsvindt buiten de directe invloedssfeer van de gemeenteraad.

Goed om te weten: als het algemeen bestuur van een gemeenschappelijke regeling (GR) éénmaal een begroting vaststelt, zijn de kosten van die GR een verplichte uitgave voor Achtkarspelen. Dat vraagt om tijdige inbreng en zeggenschap van de raad.

1. **Overzicht van verbonden partijen**

Bewustwording begint bij een goed overzicht. U treft daarom in bijlage 1 van het overdrachtsdocument een overzicht aan van alle vormen van regionale samenwerking (verbonden partijen).

2. **Investeer in kennis en ondersteuning**

Doe uw voordeel met de kennisclips van de NHL

NHL Stenden heeft prachtige interactieve kennisclips gemaakt met meer informatie over een vijftal gemeenschappelijke regelingen:

- De Veiligheidsregio Fryslân (VRF)
- Fryske Utfieringstsjinst Milieu en Omjouwing (FUMO)
- Sociaal Domein Fryslân (SDF)
- hûs en hiem
- Marrekrite

Wilt u meer weten over wat ze doen, hoe het werkt, wie wat mag, waar u op moet letten en wat de gemeenschappelijke regelingen staat te wachten, dan zijn de kennisclips buitengewoon informatief. U kunt ze vinden in iBabs/Documenten/Informatie raad/gemeenschappelijke regelingen.

Werkbezoek

Maar ook een kennisclip is maar 'papier'. Heeft u straks één van de verbonden partijen 'in portefeuille', dan zorgt een werkbezoek van de raad of een afvaardiging van de raad voor een noodzakelijke verdieping. Het zorgt ervoor dat u beter beslagen ten ijs komt als het onderwerp 'op de agenda' van de raad staat. Goede besluitvorming begint bij duidelijke beeldvorming.

Het meeste gemeenschapsgeld gaat naar de VRF en de FUMO, daarom het advies om die 'voorrang te geven' bij een werkbezoek. Bijkomend argument voor een werkbezoek is dat het een investering is in de relatie met de verbonden partij.

Goed om te weten: de raad van 8K was in de vorige periode vaak kritisch op de kostenstijgingen van de FUMO en door middel van een motie heeft de raad uitgesproken dat hij meer wil kunnen kiezen. Het niveau van dienstverlening (bijvoorbeeld de frequentie van het aantal controles) is van invloed op de kosten maar de mogelijkheid om als raad van 8K zelf het niveau van dienstverlening te bepalen (en daarmee de kosten voor 8K laag te houden) is er tot nu toe helaas niet.

3. Zorg voor een structurele terugkoppeling en verbeter de informatietoegang

De raad is in veel gevallen pas 'aan zet' als hij een zienswijze mag geven op een conceptbegroting of een conceptjaarrekening van de gemeenschappelijke regeling. Het algemeen bestuur (AB) van een GR (waar ook de portefeuillehouder van 8K aan deelneemt en een stem heeft!) betreft de zienswijze van een gemeente bij het (definitief) vaststellen van de begroting/jaarrekening.

Het is belangrijk om een goede terugkoppeling te krijgen. Als raadslid wilt u natuurlijk weten wat het AB met de zienswijze van de raad heeft gedaan. De praktijk is dat het aan die terugkoppeling door de GR vaak schort, ook al zijn er goede voorbeelden (VRF). Maak daarom goede afspraken met de (eigen) wethouder die deel uitmaakt van het AB over de terugkoppeling. Formeel juridisch is het zo dat de raad de gemeenschappelijke regeling 'ter verantwoording roept' door de eigen wethouder te bevragen. De eigen wethouder heeft immers namens 8K een stem in het AB.

Misschien nog belangrijker dan een terugkoppeling op de zienswijze van de raad, is proberen aan de voorkant te 'sturen'. Maak om die reden ook afspraken met de wethouder om belangrijke ontwikkelingen bij een verbonden partij 'vooraf' met de raad te delen, bijvoorbeeld in één van de werkgroepen van de raad. Want: hoe eerder de raad in positie is, hoe groter de mogelijkheden om invloed uit te oefenen 'aan de voorkant'.

5. Raad en hulptroepen

Adviezen

1. De accountant is één van de belangrijke hulptroepen van de raad. Maak in de controlecommissie gebruik van de expertise van de accountant en bespreek daar ook de risico's als interne processen beter kunnen.
2. Maak afspraken met de Rekenkamer over hoe de raad op de hoogte blijft van de vorderingen van een onderzoek.
3. Bespreek de uitkomsten van een rapport van de Rekenkamer eerst in de raad.
4. Maak duidelijke afspraken met het college over de uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer.

De gemeenteraad heeft drie rollen:

1. Kaders stellen
2. Controleren en
3. Volksvertegenwoordiging

Deze rollen/bevoegdheden van de raad staan in de wet. Het belangrijkste kaderstellende document is het vaststellen van de begroting.

Controleren of het college doet wat is afgesproken en of het college daarvoor niet meer geld uitgeeft dan de gemeenteraad heeft begroot, doet de raad tussentijds maar vooral bij het vaststellen van de rekening. Het vaststellen van de jaarrekening is een instrument van de raad dat hoort bij de 2de rol van de raad: controleren. Meer over de jaarrekening en de begroting: zie hoofdstuk 10.

De raad heeft hulptroepen om de controlerende taak goed te doen. Voor de jaarrekening is het de accountant. Om te toetsen of (de uitvoering van) het beleid door het college effectief en efficiënt is, staat de onafhankelijke Rekenkamer ten dienste van de raad.

1. Maak gebruik van de expertise van de accountant

Goed om te weten: de raad benoemt de accountant. De accountant is er dus in de eerste plaats voor de raad en niet voor het college.

Het contact van de gemeenteraad met de accountant is in de controlecommissie van de raad. In de controlecommissie zitten de financiële specialisten uit de raad. Een paar keer per jaar overlegt de controlecommissie met de accountant, vooral over de jaarrekening en de financiële situatie van de gemeente.

De accountant rapporteert (in een zogeheten management letter aan het college) over de interne beheersing van processen, de beheersing van risico's, de ICT-omgeving en actuele ontwikkelingen. Hoewel de managementletter een rapport en advies is van de accountant aan het college, is het belangrijk om de implicaties van de management letter te bespreken in de controlecommissie om daarmee inhoud te geven aan de eindverantwoordelijkheid van de raad en de betrokkenheid van de raad bij de beheersing van de (financiële) risico's als interne processen onvoldoende op orde zijn.

2. Maak afspraken met de Rekenkamer over hoe de raad op de hoogte blijft van de vorderingen van een onderzoek

Hoewel de gemeenteraad de leden van de Rekenkamer benoemt, is de Rekenkamer geheel onafhankelijk. Ze beslist zelf waarnaar ze onderzoek doet. Elk onderzoek begint met een startbijeenkomst waar raadsleden een uitnodiging voor krijgen. De Rekenkamer legt bij die bijeenkomst uit wat ze gaat onderzoeken. Daarna start het onderzoek. Pas als het onderzoek klaar is, komt de raad weer in beeld. Om de betrokkenheid van de raad te vergroten is het wenselijk dat de Rekenkamer tussentijds rapporteert over de vorderingen.

Maak daarom afspraken met de Rekenkamer hoe ze dat doet. Een periodiek overleg met de voltallige raad en de leden van de Rekenkamer draagt er toe bij dat de Rekenkamer beter weet wat de wensen, zorgen en behoeftes zijn van de raad.

3. Bespreek de uitkomsten van een rapport van de Rekenkamer eerst in de raad

De gemeenteraad bespreekt het rapport van de Rekenkamer in de raad. De werkwijze nu is dat de Rekenkamer het rapport presenteert in een openbare vergadering van de controlecommissie. Die situatie doet te weinig recht aan de positie van de raad (als collectief). De Rekenkamer staat immers ten dienste van de raad. De positie van de raad is sterker als de Rekenkamer het rapport presenteert in een voltallige raadsvergadering om daarna als raadsleden (meningvormend) eerst met elkaar van gedachten te wisselen over de conclusies en de aanbevelingen. Hierna kan de griffie een raadsvoorstel opstellen voor de besluitvormende behandeling in de raadsvergadering. Het advies aan de nieuwe raad is de bestaande werkwijze te veranderen.

4. Maak duidelijke afspraken met het college over de uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer

Standaard staat de evaluatie van de uitvoering van de aanbevelingen in het besluit van het raadsvoorstel vermeld. In zijn algemeenheid krijgt de evaluatie van beleid (te) weinig aandacht van en in de raad. Dat is spijtig omdat het vaststellen van nieuw beleid geen garantie is dat de doelstellingen worden gerealiseerd. Evalueren is controleren en dus een taak voor de raad. Het advies is om afhankelijk van het onderwerp goede afspraken te maken met het college over de informatievoorziening, de monitoring en evaluatie van beleid en dus ook over de uitvoering van de aanbevelingen van de Rekenkamer.

6. Veiligheid

Veiligheid is voor onze inwoners een basisvoorwaarde om prettig te kunnen wonen, werken en leven. Formeel ligt de verantwoordelijkheid voor de openbare orde bij de burgemeester, maar de gemeenteraad heeft zeker invloed, vooral bij de vaststelling van het integraal veiligheidsplan (IVP). Door richting te geven, prioriteiten te stellen en het gesprek te voeren met samenwerkingspartners kan de raad veel betekenen voor een veiliger Achtkarspelen.

Waar staan we nu?

Uit het Integraal Veiligheidsplan blijkt dat de capaciteit bij zowel politie als de gemeentelijke organisatie beperkt is. Dat betekent dat we keuzes moeten maken: niet alles kan tegelijk. Ondertussen zien we dat ondermijning toeneemt, dat er zorgen zijn over de beschikbaarheid en zichtbaarheid van de politie en dat veiligheid steeds vaker vraagt om samenwerking met partners in het sociaal domein en in de wijken.

Wat kan de raad doen?

De oude raad geeft de nieuwe raad drie richtingwijzers mee:

1. Maak duidelijke keuzes. Stel samen prioriteiten in het veiligheidsbeleid. Dat geeft houvast en maakt de inzet van de schaarse capaciteit effectiever.
2. Blijf in gesprek. Veiligheid is breder dan de cijfers. Zoek de dialoog met wijkagenten, BOA's, scholen, Kearn, jongerenwerk, woningcorporaties en inwoners. Hun ervaringen geven waardevolle signalen.
3. Houd de vinger aan de pols. Vraag tussentijdse rapportages op, zodat u kunt volgen wat er goed gaat en waar de raad moet bijsturen.

Tot slot

Veiligheid is geen statisch thema, maar een gezamenlijke opgave. Door te sturen op het Integraal Veiligheidsplan, partners actief te betrekken en goed te blijven monitoren, kan de nieuwe raad zichtbaar bijdragen aan een veilig Achtkarspelen waar inwoners zich gehoord en beschermd voelen.

7. Voorzitter van de raad

In artikel 9 van de Gemeentewet is vastgelegd dat de burgemeester voorzitter van de raad is. De raad legt in het Reglement van Orde de 'spelregels' voor het verloop van de vergaderingen vast. Het presidium is de aangewezen plek om periodiek de vergaderorde en de vergadercultuur met elkaar te bespreken. Deze zijn in belangrijke mate bepalend voor de politieke effectiviteit van de raad.

De raad benoemt daarnaast de plaatsvervangend voorzitters van de raad en de voorzitters van de commissies. In de raadsperiode 2022-2026 hebben raadsleden hier op een zorgvuldige en goede manier invulling aan gegeven. De werkgroep *Raad van de Toekomst* benadrukt dat de kwaliteiten van een voorzitter zwaarder wegen dan het lidmaatschap van een partij. Een plaatsvervangend voorzitter hoeft dan ook niet per se uit de grootste fractie te komen.

Het inwerkprogramma van de raad bevat een training *effectief vergaderen*. Hierin wordt met name aandacht besteed aan de strikte scheiding tussen de drie fasen van het BOB-model dat de raad hanteert: Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming. Voorzitters hebben een cruciale rol in het bewaken van deze scheiding en het soepel laten verlopen van de vergaderingen. Het is daarom van belang dat voorzitters de mogelijkheid krijgen zich hierin verder te ontwikkelen. De griffier kan hen hierbij ondersteunen door een voorzitterscursus of -training te organiseren.

Adviezen

1. Bespreek de vergaderorde en de vergadercultuur in het presidium
2. Geef de voorzitters de gelegenheid om door middel van een training zich te bekwamen in het effectief leiden van een vergadering.

8. Lokale democratie

Adviezen

1. Stel vóór 1 januari 2027 een participatieverordening vast (= wettelijke verplichting).
2. Doe in 2027 mee aan de Quick Scan Lokale Democratie.
3. Geef in de fractie een raadslid de portefeuille 'bestuurlijke vernieuwing'.

De gemeenteraad heeft 3 rollen: 1. kaders stellen, 2. controleren (van het college) en 3. volksvertegenwoordiging. Hoewel de gemeenteraad na de verkiezingen het mandaat krijgt van de kiezers (representatieve democratie) om besluiten te nemen, is het belangrijk om ook tussentijds inwoners te betrekken bij de besluitvorming. De lokale democratie is steeds meer een participatieve democratie. Het is belangrijk om ook na de verkiezingen inwoners te blijven betrekken bij de lokale democratie. Dat kan op heel veel verschillende manieren.

Er is een nieuwe wet, de 'Wet versterking participatie decentraal niveau'. Deze wet verplicht gemeenteraden om vóór 1 januari 2027 een nieuwe participatieverordening vast te stellen. De wet verplicht gemeenten niet alleen om regels te stellen over het betrekken van inwoners bij de voorbereiding van beleid, maar ook bij de uitvoering en evaluatie van beleid.

Op 27 november 2025 heeft de raad meningsvormend van gedachten gewisseld over participatie en richting gegeven aan de verdere uitwerking door het college. Het advies van de oude raad is om de vinger aan de pols te houden en sturing te blijven geven aan de totstandkoming van die verordening. Het is goed om ook inwoners te vragen welke mogelijkheden ze zien om meer betrokken te zijn bij het lokaal bestuur.

De Raad van de Toekomst is een werkgroep van raadsleden en steunfractieleden met de focus op de lokale democratie en de bestuurlijke vernieuwing in Achtkarspelen. De werkgroep heeft die 'opdracht' van de raad vertaald naar het overdrachtsdocument. Democratie betekent letterlijk 'heerschappij van het volk'. Het is aan de gemeenteraad als collectief om bij het nemen van besluiten inhoud te geven aan de stem van de kiezer, niet alleen aan die van de eigen achterban maar aan die van alle inwoners. Bij een sterke lokale democratie hoort een sterke gemeenteraad!

De VNG heeft een prachtig instrument ontwikkeld om te zien hoe het er met de democratie op lokaal niveau voorstaat: de Quick Scan Lokale Democratie. Het advies van de oude raad is om - misschien niet meteen na aantreden van de nieuwe raad, maar toch vóór de zomervakantie 2027 - aan deze quick scan mee te doen.

De Quick Scan geeft binnen 3 maanden inzicht in:

1. het vertrouwen van de inwoners in de gemeente,
2. De samenwerking van gemeenteraad, college en organisatie
3. Inwoners en overheidsparticipatie

Het levert een verbeteragenda op met concrete acties.

Tot slot adviseert de oude raad aan de nieuwe raad om bij de verdeling van de portefeuilles één van de fractieleden de portefeuille lokale democratie en bestuurlijke vernieuwing te geven. Een portefeuille impliceert verantwoordelijkheid voor een onderwerp en zorgt er mogelijk voor dat het net even wat meer aandacht krijgt dan zonder die expliciete toebedeling.

9. Agressie, intimidatie en integriteit

Adviezen

1. Vraag de griffier om in het inwerkprogramma voldoende aandacht te besteden aan het onderwerp agressie, intimidatie en integriteit.
2. Evalueer tussentijds maar zeker halverwege de raadsperiode.

De gemeenteraad is volgens artikel 7 van de Gemeentewet het hoogste bestuursorgaan van de gemeente en vertegenwoordigt de gehele bevolking. Raadsleden oefenen hun ambt zonder last uit (artikel 27 Gemeentewet): zij luisteren naar signalen en belangen van inwoners, maar nemen besluiten altijd met het oog op het algemeen belang. Daarmee hebben raadsleden een voorbeeldfunctie. Hun handelen en optreden zijn bepalend voor het vertrouwen dat inwoners hebben in het lokaal bestuur.

Juist omdat raadsleden zulke belangrijke besluiten nemen, staan zij vaak in de belangstelling. Dat maakt hen ook kwetsbaar voor druk, intimidatie of pogingen tot beïnvloeding – verschijnselen die in onze samenleving en ook in Friesland steeds vaker zichtbaar worden – zo blijkt uit onderzoek van Pieter Tops en Edwin van der Torre. Bewustzijn en alertheid zijn daarom onmisbaar. Door samen stil te staan bij herkenbare situaties uit de praktijk, groeit het gezamenlijke inzicht in risico's en dilemma's.

De Gemeentewet bevat duidelijke bepalingen over onverenigbare functies en verboden handelingen. Toch is de praktijk vaak niet zwart-wit. Oud-minister Ien Dales verwoordde het kernachtig: "*een klein beetje integer kan niet.*" Integriteit vraagt om voortdurende reflectie en een open gesprek met elkaar.

Integriteit gaat verder dan het wel of niet aannemen van geschenken. Het raakt ook aan de manier waarop raadsleden met elkaar debatteren, hoe zij hun rol als volksvertegenwoordiger invullen en hoe zij zichtbaar maken dat besluiten eerlijk en transparant tot stand komen. Het gesprek hierover draagt bij aan blijvende bewustwording en versterkt het vertrouwen in de raad.

De gedragscode voor raadsleden vormt daarbij een belangrijk houvast. Kernwaarden als integriteit, onafhankelijkheid en transparantie bieden een stevig kader én een uitnodiging om samen in gesprek te blijven over integer bestuur.

10. Raad als opdrachtgever en kadersteller

Advies

1. Evalueer met een werkgroep de huidige P&C-cyclus.

De gemeenteraad staat aan het hoofd van de gemeente en 'is de baas'. De wet kent om die reden de belangrijkste bevoegdheden toe aan de gemeenteraad. De raad bepaalt het beleid van de gemeente, stelt de kaders en is de wetgever van de gemeente. Dat noemen we bij de gemeente geen wetten maar verordeningen.

De bestuurspraktijk in Achtkarspelen kun je – net als in veel andere gemeenten – typeren als een 'wethoudersgemeente' met een sterke coalitiebinding. In die praktijk komen de ideeën en voorstellen vooral van het college. Op het 1ste gezicht niet zo vreemd, want de Gemeentewet zegt dat burgemeester en wethouders de taak hebben om besluiten van de raad voor te bereiden (en uit te voeren). Vanuit het uitgangspunt van de lokale democratie dat de gemeenteraad aan het hoofd van de gemeente staat, nodigt deze constatering uit tot nadenken.

De begroting is het belangrijkste kaderstellende document van de raad. Het is als het ware het contract tussen de raad en het college, waarmee de raad het college de opdracht geeft om aan de slag te gaan met de activiteiten in de begroting en waarmee de raad het college toestemming geeft om hiervoor geld uit te geven. Dat heet met een mooi woord de autorisatiefunctie van de begroting.

De begroting en de jaarrekening zijn belangrijke documenten voor de raad om mee te sturen en bij te sturen. Het huishoudboekje van de gemeente Achtkarspelen gaat over om en nabij €105 miljoen. En toch gaan een begroting en een jaarrekening niet in de 1ste plaats over geld. Geld is een middel om plannen uit te voeren. Een debat over de begroting hoort om die reden te gaan over 'wat willen we bereiken' en 'wat gaan we ervoor doen' en pas dan over de vraag 'wat mag het kosten'.

Geld overhouden bij de jaarrekening is mooi, maar niet als dat een gevolg is van het niet (kunnen) uitvoeren van de voorgenomen plannen. In dat geval hebben de inwoners en de ondernemer in 8K te veel belasting betaald. Het debat en het gesprek met het college bij de behandeling van de jaarrekening hoort om die reden in de 1ste plaats te gaan over de vraag of het college heeft gedaan wat de gemeenteraad heeft willen bereiken!

Bijsturen van de begroting en de plannen kan in de bestaande P&C-cyclus op vier momenten per jaar, namelijk op de momenten dat de begrotingswijzigingen op de agenda van de raad staan (april/juni/oktober/december). Tegelijkertijd met die wijzigingen van de begroting, rapporteert het college summier over inhoudelijke wijzigingen van beleid, vaak (alleen) als die financiële gevolgen hebben. Belangrijke vraag is of het proces van de P&C-cyclus en de tussentijdse rapportages door het college in deze vorm nog aan de verwachtingen voldoet van de nieuwe raad? Mogelijk is een midtermreview⁴ van toegevoegde waarde voor de cyclus of is er meer behoefte aan (meer uitgebreide) tussentijdse bestuursrapportages.

Het advies is om met een werkgroep uit de nieuwe raad het proces van Plan, Do, Check, Act (PDCA) eens goed tegen het licht te houden en met elkaar afspraken te maken over mogelijke verbeteringen. Deze werkgroep kijkt dan zowel naar het proces als naar de kwaliteit van de begroting, jaarrekening en tussentijdse rapportages. Is de begroting voldoende leesbaar? Staat er voldoende informatie in over de plannen voor het volgende jaar? Geeft het voldoende inzicht in waar de gemeente zijn geld (€105 mio) aan uitgeeft?

⁴ Een midtermreview is een rapportage van het college, twee jaar na het aantreden van het college, over de stand van zaken van de uitvoering van het collegeprogramma.

Is de jaarrekening een goed handvat om met het college het gesprek te voeren over de verantwoording van plannen en middelen? Kunnen meer of andere kengetallen nog helpen om beter zicht te krijgen op de effectiviteit van beleid? Allemaal vragen die deze werkgroep eens goed tegen het licht kan houden. De aanbevelingen kunnen helpen om de raad als hoogste orgaan beter in positie te brengen.

11. Het informatie- en formatieproces na de verkiezingen

Het formatieproces na de gemeenteraadsverkiezingen is een belangrijke fase bij het tot stand komen van een nieuw gemeentebestuur. De Gemeentewet gaat hier slechts beperkt op in; er staat alleen dat de gemeenteraad de wethouders benoemt. Tegelijkertijd groeit de aandacht voor transparantie, betrokkenheid van de raad en een zorgvuldige inrichting van het proces. Met dit hoofdstuk wil de oude raad van Achtkarspelen enkele overwegingen en suggesties delen met de nieuwe raad, gebaseerd op ervaringen en reflecties uit de vorige raadsperiode.

In 2022 werd de formatie in Achtkarspelen op de gebruikelijke manier uitgevoerd: de grootste fractie nam het initiatief, en met de inzet van een informateur en formateur kwam een coalitieakkoord tot stand. Het proces verliep formeel correct, maar er bleek dat verwachtingen uiteenliepen over de mate van betrokkenheid van de raad. Sommige raadsleden hadden behoefte aan meer informatie over alternatieve vormen van akkoorden en de mogelijke effecten daarvan op de samenwerking tussen raad, college en samenleving. Daarnaast bestond de wens dat de voltallige raad in sommige onderdelen van het proces nauwer betrokken zou zijn.

Op basis van deze ervaringen wil de oude raad enkele overwegingen meegeven, zodat de nieuwe raad goed van start kan gaan. Een zorgvuldig begin kan bijdragen aan een goed functionerende raad gedurende de volledige raadsperiode.

1. Duidingsdebat als startpunt

Na de installatie van de nieuwe gemeenteraad is het wenselijk om zo spoedig mogelijk een duidingsdebat te houden, bij voorkeur met alle raadsleden in plaats van slechts een afvaardiging van fracties. In dit debat wordt gezamenlijk stilgestaan bij de verkiezingsuitslag en besproken wat deze betekent voor de bestuurlijke koers van de gemeente.

Een belangrijk onderdeel van het duidingsdebat kan zijn het gesprek over de gewenste bestuurscultuur: hoe wil de raad de komende periode samenwerken, zowel intern als met het college, de ambtelijke organisatie en de mienskip? Het debat over bestuurscultuur gaat onder andere over transparantie, samenwerking, politieke stijl (toon en omgangsvormen in de raad en van de raad in samenwerking met het college), ruimte voor oppositie en de rol van deskundigheid versus partijpolitiek.

Op basis van dit gesprek over bestuurscultuur kan vervolgens ook gesproken worden over welk type akkoord het beste past bij die gewenste bestuursstijl (bijvoorbeeld een traditioneel coalitieakkoord of juist een raadsakkoord of raadsagenda). Deze keuzes vormen samen het fundament voor het vervolg van het formatieproces.

2. Aanstellen van een verkenner of informateur

Een logische uitkomst van het duidingsdebat is het formuleren van een opdracht aan een verkenner of informateur, waarbij de raad expliciet bepaalt wat deze rol inhoudt. De raad besluit hierover in een formele raadsvergadering, waarmee de regie bij de raad blijft. De verkenner/informateur onderzoekt op welke wijze tot een stabiel en gedragen bestuur gekomen kan worden en doet verslag aan de raad. In bijlage 2a staat een aantal voorbeelden van een opdracht aan een verkenner of informateur, afhankelijk van de uitkomst van het duidingsdebat. In de opdracht aan de informateur kan de raad opdracht geven specifiek aandacht te besteden aan de haalbaarheid van één of meer specifieke akkoorden, zoals die staan onder '5' en uitgewerkt zijn in de bijlage.

3. Rol van de formateur

Na de verkenningfase kan de raad besluiten een formateur aan te wijzen die op basis van de bevindingen van de verkenner/informateur het college samenstelt en onderhandelingen over een eventueel bestuursprogramma leidt. Ook hier is het belangrijk dat de raad betrokken blijft via regelmatige terugkoppeling.

4. Betrokkenheid van de raad

De gemeenteraad kan verschillende rollen vervullen in het proces, variërend van een betrokken tot een leidende rol:

1. Betrokken – raad wordt geïnformeerd.
2. Controlerend – raad geeft een adviserende uitspraak.
3. Bijsturend – raad kan actief richting geven aan het proces.
4. Initiërend/leidend – raad bepaalt zelf de procesinrichting.

De vorige raad had in 2022 een betrokken (1) rol. De meerderheid van de raadsleden in de werkgroep Raad van de Toekomst spreekt de voorkeur uit voor een bijsturende tot leidende (3-4) rol.

5. Typen akkoorden en hun betekenis voor het formatieproces

De keuze voor een bepaald type akkoord beïnvloedt in hoge mate de manier waarop het formatieproces verloopt. De volgende vormen zijn gangbaar:

a. Coalitieakkoord

Een traditioneel akkoord waarin partijen die een meerderheid vormen afspraken maken over het beleid. Andere partijen worden pas na afronding geïnformeerd.

Formatieproces: Verloopt primair via de grootste partij of coalitieonderhandelaars. De raad als geheel heeft een beperkte rol.

b. Bestuursakkoord

Een opener akkoord waarbij coalitiepartijen andere fracties eerder betrekken.

Formatieproces: Meer ruimte voor participatie van de raad in de inhoud, met behoud van coalitie als basis.

c. Raadsakkoord of raadsprogramma

De gemeenteraad formuleert raadsbreed de belangrijkste maatschappelijke opgaven.

Formatieproces: Start met raadsbreed inhoudelijk traject. Daarna worden wethouders benoemd die bij de opgaven passen, al of niet vanuit de partijen.

d. Raadsagenda (eventueel aangevuld met een coalitieagenda of coalitieakkoord)

De raad stelt gezamenlijke inhoudelijke prioriteiten vast.

Formatieproces: Eerst prioriteiten, dan collegevorming gericht op deskundigheid, al of niet vanuit de partijen.

Bovenstaande indeling is grofmazig en op hoofdlijnen. Zie voor meer informatie over de verschillende types akkoorden bijlage 2c en meer specifiek over raadsakkoorden bijlage 2d.

6. Rol van de griffier en de gemeentesecretaris en burgemeester

Het formatieproces kent doorgaans drie fasen: verkenning, informatie en formatie. De griffier en de gemeentesecretaris hebben hierin elk een eigen, ondersteunende rol, in lijn met hun positie binnen het bestuurlijk en ambtelijk apparaat.

Na de verkiezingen van 2022 heeft de griffie nagenoeg alle ondersteunende werkzaamheden in het hele proces voor haar rekening genomen, zelfs bij de onderhandelingen over een nieuw akkoord tot aan de benoeming van de wethouders. Dat was in de historie van Achtkarspelen te doen gebruikelijk, maar doet geen recht aan de belangrijke rol van een gemeentesecretaris als eerste adviseur van het (aanstaande) college.

De volgende rol- en taakverdeling doet meer recht aan ieder zijn verantwoordelijkheid:

Rol van de griffier in het proces

- Ondersteunt de raad tijdens het gehele proces.
- Speelt een actieve rol in de verkenning- en informatieronde, vooral als het gaat om het organiseren van gesprekken, bijeenkomsten en het verstrekken van informatie aan raadsleden.
- Waarborgt de onafhankelijkheid en transparantie van het proces vanuit het perspectief van de raad.
- Begeleidt de verkenner of informateur namens de raad.

Rol van de gemeentesecretaris in het proces

- Ondersteunt het college van B&W.
- Is in principe niet actief betrokken bij de politieke verkenning- of informatierondes.
- Wordt in de formatiefase (bij de vorming van een nieuw college) actief betrokken, met name waar het gaat om ambtelijke ondersteuning van een eventueel coalitieakkoord of het opstellen van het collegeprogramma.
- Zorgt voor ambtelijke input en afstemming op uitvoerbaarheid van beleidsvoornemens.

Conclusie

De griffier is primair betrokken aan de kant van de raad, vooral in de beginfasen van het formatieproces, terwijl de gemeentesecretaris een meer faciliterende rol speelt richting het nieuwe college in de formatiefase. Deze scheiding bewaakt de rollen van raad en college en draagt bij aan een transparant en ordentelijk verloop van het formatieproces.

Rol van de burgemeester in het proces

Zie bijlage 2b. In deze bijlage staat informatie over de wettelijke rol van de burgemeester in het formatieproces en de mogelijkheden en de belangen van de burgemeester en van het nieuw te vormen college om hem te informeren en te betrekken in en tijdens het proces. De burgemeester van Achtkarspelen schrijft nog voor de verkiezingen een 'burgemeestersbrief' aan de partijen met zijn inzichten over het formatieproces.

7. Benoeming van wethouders

Er bestaat onder raadsleden en steunfractieleden (uit de werkgroep Raad van de Toekomst) een brede wens dat de (nieuwe) raad meer invloed heeft op de benoeming van wethouders. Dit kan onder meer door:

- Het opstellen van profielen voor wethouders
- Het houden van een sollicitatie- of kennismakingsgesprek vóór benoeming
- Het hanteren van criteria zoals kennis, ervaring en binding met de mienskip

Hoewel politieke vertegenwoordiging belangrijk blijft, vinden de leden van de werkgroep expertise minstens zo belangrijk voor een wethouder.

Tot slot

Hoofdstuk 11 is bedoeld als inspiratie voor een transparanter en inclusiever formatieproces, waarin de gemeenteraad van Achtkarspelen zijn rol als hoogste bestuursorgaan waar kan maken. Het is aan de nieuwe raad om hierin zijn eigen keuzes te maken. De oude raad hoopt met deze reflecties en suggesties bij te dragen aan een sterk en gedragen begin van een nieuwe bestuursperiode.

12. Achtkarspelen weer op eigen benen

Vanaf 1 januari 2025 staat Achtkarspelen weer op eigen benen na een periode van ambtelijke samenwerking met Tytsjerksteradiel. De gemeenteraad heeft een visie opgesteld die richting geeft aan de toekomstige ontwikkeling van de gemeente. Achtkarspelen wil een uitvoeringsgemeente zijn die haar dienstverlening goed op orde heeft.

Het opbouwen van een zelfstandige organisatie brengt uitdagingen met zich mee. Er werken veel nieuwe mensen, er zijn nog vacatures, de arbeidsmarkt is krap en ziekteverzuim speelt soms een rol. Dit betekent dat het enige tijd duurt voordat de organisatie volledig op sterkte is en voldoende taakvolwassen. In deze periode is het belangrijk dat de ambities van de raad, het college en de ambtelijke organisatie goed op elkaar worden afgestemd, en dat er wederzijds begrip is voor de dynamiek van een organisatie in ontwikkeling.

Een goede samenwerking tussen raad en ambtelijke organisatie is hierin cruciaal. Het is belangrijk dat beide partijen elkaar kennen en elkaars werkwijze begrijpen. Het is belangrijk dat de ambtelijke organisatie zichtbaar is, kennis maakt met de raad, daardoor politieke sensitiviteit ontwikkelt en informatie op een toegankelijke manier aanbiedt ('halen en brengen'). Zo ontstaat een basis van vertrouwen en effectieve samenwerking, waarin de raad goed in staat is om zijn controlerende en kaderstellende rol uit te oefenen, en de organisatie efficiënt kan bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke ambities.

Tegelijkertijd biedt de zelfstandigheid van Achtkarspelen veel kansen. Het geeft de gemeente de mogelijkheid om eigen keuzes te maken, processen en dienstverlening verder te optimaliseren en een cultuur te ontwikkelen die aansluit bij de visie en ambities van raad en college. Door samen te werken aan een solide basis, kan de gemeente bouwen aan een organisatie die de inwoners op een toekomstbestendige manier bedient.

13. Jongeren- en kinderp participatie

Investeren in de stem van de toekomst

De jongerenraad van Achtkarspelen is inmiddels een vaste waarde in ons lokale bestuur. Deze groep jonge inwoners denkt actief mee, geeft gevraagd én ongevraagd advies en brengt onderwerpen in die leven onder jongeren. Dat levert de gemeenteraad frisse ideeën, scherpe vragen en een waardevolle blik op de toekomst.

De griffie ondersteunt de jongerenraad, de jongerenraad staat open voor ontmoeting. Bij een adviesvraag sluiten raadsleden aan bij hun vergaderingen en gesprekken. Deze directe uitwisseling zorgt voor meer wederzijds begrip: raadsleden krijgen inzicht in wat jongeren belangrijk vinden, terwijl jongeren leren hoe politieke besluitvorming in de praktijk werkt.

De jongerenraad heeft trouwens niet alleen als doel om besluiten beter te maken door rekening te houden met de stem van de jongere. Twee andere belangrijke doelen zijn: 1. Jongeren enthousiast maken voor de toekomst en 2. Een bijdrage leveren aan de persoonlijke ontwikkeling van jongeren.

Sinds 2022 heeft Achtkarspelen een kinderburgemeester, een rol die steeds meer betekenis krijgt buiten de traditionele ceremoniële taken. De kinderburgemeester vertegenwoordigt de stem van de kinderen in onze gemeente en brengt hun ideeën, vragen en zorgen rechtstreeks onder de aandacht van de raad en het college. Kinderen zien vaak kansen en uitdagingen op een frisse manier en kunnen zo bijdragen aan een beter afgestemde lokale besluitvorming.

Om kinderp participatie verder te versterken, kunnen bijvoorbeeld de volgende initiatieven worden overwogen: het organiseren van een jaarlijks kinderforum, het betrekken van kinderen bij de inrichting van speel- en schoolomgevingen, of het ontwikkelen van een digitaal platform waar kinderen hun ideeën kunnen delen en meedenken over gemeentelijke projecten. Door kinderen actief te betrekken, bouwen we aan een gemeente die luistert, inspireert en kansen creëert voor iedereen.

Waarom jongerenparticipatie versterken?

- **Frisse blik en verrassende ideeën:** Jongeren leggen vaak de vinger op de zere plek en bieden creatieve oplossingen. Het versterken van jongerenparticipatie levert inhoudelijk vaak verrassende en waardevolle inzichten op. Jongeren hebben een frisse blik en zien kansen en oplossingen die volwassenen soms over het hoofd zien. Bovendien krijgt jongerenparticipatie pas echt betekenis wanneer zij niet alleen reageren op voorgesteld beleid, maar vanaf het begin worden betrokken bij de totstandkoming ervan. Door hen vroegtijdig te betrekken, kunnen hun ideeën meebouwen aan beleid dat beter aansluit bij de behoeften en leefwereld van jonge inwoners.
- **Betrokken generatie:** Jongeren die nu meepraten, zijn de actieve burgers en bestuurders van morgen.

Voorbeelden uit de praktijk

- In 2023 heeft de jongerenraad een overleg gehad met de raad over de toekomst van de gemeente Achtkarspelen vanwege het vraagstuk of Achtkarspelen moest fuseren met de gemeente Tytsjerksteradiel of zelfstandig moest blijven. De avond was door de griffie georganiseerd op verzoek van de raad om de jongerenraad te betrekken in het proces.
- De jongerenraad heeft in 2024 input geleverd voor de profielschets in de zoektocht naar een nieuwe burgemeester Achtkarspelen.
- Het advies van de jongerenraad heeft geleid tot aanpassingen van het gemeentelijk mobiliteitsprogramma dat de raad in juni 2025 heeft vastgesteld.
- Door adviezen van de jongerenraad zijn er moties en amendementen ingediend/voorbereid en ook aangenomen door de gemeenteraad.

Kansen voor de komende raadsperiode

De nieuwe raad heeft alle mogelijkheden om deze samenwerking verder uit te bouwen. Denk aan:

- Regelmatig gezamenlijke bijeenkomsten organiseren tussen raad en jongerenraad.
- Jongeren actief betrekken bij specifieke thema's, zoals wonen, klimaat of voorzieningen in de dorpen.
- De jongeren trainen in het ophalen van input en informatie om zo de representativiteit van de inbreng van de jongeren waar nodig en wenselijk te vergroten.
- De jongerenraad ruimte geven om eigen projecten of onderzoeken te initiëren.
- Jongeren ook betrekken bij participatieavonden of raadsbrede thema-avonden.

Kortom: de jongerenraad is een serieuze gesprekspartner voor de gemeenteraad én een inspiratiebron voor vernieuwing. Door de inbreng van de jongeren te waarderen en te stimuleren, investeren we samen in de toekomst van Achtkarspelen.

Bijlage 1 Overzicht verbonden partijen

De begroting en de jaarrekening hebben verplichte paragrafen. Eén van de paragrafen is die van de verbonden partijen (§ 3.2.6. blz. 114) met de volgende opsomming:

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Toelichting
SWF Sociale werkvoorziening Fryslân	Achtkarspelen is geen deelnemer (meer) in de GR en heeft dus ook geen invloed op besluiten van de GR.
Caparis N.V	De activiteiten van de GR vinden plaats in een NV: Caparis. 8K is geen aandeelhouder maar heeft met Caparis een dienstverleningsovereenkomst voor inwoners van 8K werkzaam bij Caparis.
VRF Veiligheidsregio Fryslân	• Preventieve volksgezondheid en infectiebestrijding (GGD) • Crisisbeheersing • Brandbestrijding en hulpverlening bij ongevallen
Welstandscommissie hûs en hiem	• Adviseren gemeenten over 'bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid • Adviseren over erfgoed (monumenten)
FUMO Fryske Útfieringsorganisaasje Miljeu en Omgjewing	• Toezicht, handhaving en vergunningverlening namens de colleges van deelnemende gemeenten voor het basistakenpakket (vooral Milieu).
Bedrijfsvoeringsorganisatie ICT	• ICT-dienstverlening aan 8K en TD, eerst nog voor een periode van 3 jaar.
Marrekrite	• Ontwikkelen en in stand houden van de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân (ligplaatsen, fiets- en wandelknooppuntennetwerk).
Jobinder Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân	• Het mobiliteitsbureau geeft uitvoering aan de gemeentelijke vervoerstaken WMO- en leerlingenvervoer NB Raden zijn verantwoordelijk voor beleid, Jobinder doet contractmanagement en planning van de ritten, uitvoering door de vervoerders.
OLAF Openbaar Lichaam Afvalverwijdering Friesland	• Afvalverwijdering van inwoners uit deelnemende gemeenten NB Uitvoering vindt plaats in twee N.V 's: één voor afvalinzameling en de andere voor afvalverwerking (zie onder 2. Privaatrechtelijke samenwerking).

Naam	Taken
SDF Sociaal Domein Fryslân	Centrumregeling Friese gemeenten voor uitvoering taken gemeenten WMO, Jeugdwet en Participatiewet, zoals inkoop jeugdhulp en Beschermd wonen, maatschappelijke Opvang, Vrouwenopvang en Veilig Thuis. NB Centrumgemeente is een GR waar in dit geval Leeuwarden voor de andere Friese gemeenten deze gedelegeerde taken uitvoert.

Privaatrechtelijke samenwerking

Naam	Taken
Stichting MOA Maatschappelijke Onderneming Achtkarspelen	Werk- en reïntegratiebedrijf 8K met 3 afdelingen 'Moai grien', Moai Wurk' en 'Moai Skjin' NB een aandachtspunt voor de governance is dat het college formeel opdrachtgever is aan de MOA maar ook opdrachtnemer doordat ze bestuur van de stichting is.
Omrin N.V. Fryslân Miljeu	Inzamelen van afval in opdracht van de GR OLAF
Omrin Afvalsturing Friesland N.V.	Verwerken van afval (nascheiding in Oudehaske en verbranding in de REC in Harlingen)
BNG Bank Nederlandse Gemeenten NV	- Gemeente is aandeelhouder - Gemeente is klant, BNG verstrekt leningen en kredieten, is financier van duurzaamheidsprojecten en doet aan beleggingen voor de klanten
Stedin BV	- Gemeente is aandeelhouder en ontvangt dividend - Stedin is netbeheerder voor beheer, onderhoud, uitbreiding energie-infrastructuur
OVEF Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân	- Beheer van de openbare verlichting in Fryslân - Sinds 2024 leveren van energie aan gemeenten, Provinsje Fryslân en Wetterskip Fryslân (zelflevering) - Contractmanagement en onderhoud laadpalen

Andere vormen van samenwerking

Naam	Toelichting
ANNO Agenda Netwerk Noordoost	Samenwerking gemeenten in Noordoost Fryslân met maatschappelijke en economische partners aan de sociaaleconomische versterking van de regio. Met middelen van het Rijk uit de Regio Deal investeert 'ANNO' in kansrijke projecten in initiatieven (Versnellingsagenda)

Naam	Toelichting
Woondeals	In Fryslân zijn 6 regionale woondeals, één in Noordoost. In de woondeals staan afspraken tussen gemeenten in de regio, de provincie Fryslân en het Ministerie van BZK over de realisatie van de woningbouwopgave.
Visie op Wonen Zorg en welzijn	Vier gemeenten in Noordoost-Fryslân hebben een visie opgesteld die er voor moet zorgen dat er nu en de toekomst een voldoende en passende woningen zijn voor mensen met een zorg- en ondersteuningsvraag. De raad heeft de visie vastgesteld, gemeenten werken nu aan een uitvoeringsprogramma.
VFG VNG	Achtkarspelen is 'verenigd' in zowel de vereniging van Friese als Nederlandse Gemeenten. Beide zijn belangenorganisatie en kennisplatform voor de deelnemende gemeenten. Doel is om krachten te bundelen en gezamenlijk op te treden in het belang van de lokale overheid

Bijlage 2a Voorbeelden van een opdracht aan een (in)formateur

Voorbeeldopdracht verkenner: brede informatieronde (oriënterend)

De gemeenteraad van Achtkarspelen verzoekt [naam] om als verkenner op te treden en een eerste oriëntatie uit te voeren op basis van gesprekken met alle fracties in de raad. De verkenner krijgt de opdracht:

1. Te inventariseren welke inhoudelijke thema's en maatschappelijke opgaven partijen van belang vinden;
2. Te verkennen welke vormen van samenwerking op draagvlak kunnen rekenen (coalitieakkoord, bestuursakkoord, raadsakkoord, raadsagenda);
3. Te peilen welke combinaties van partijen het meeste perspectief bieden op stabiliteit;
4. Een verslag uit te brengen binnen drie weken.

Tussentijdse informatievoorziening: halverwege een korte procesbrief met voortgang en planning.

Voorbeeldopdracht informateur: gericht op coalitievorming

De gemeenteraad benoemt [naam] als informateur met de opdracht:

1. Onderzoeken welke partijen bereid zijn samen te werken in een stabiel meerderheidscollege;
2. Verkennen van programmatische overeenkomsten;
3. Adviseren over kansrijke coalities en voorstellen voor vervolgstappen;
4. Aandacht voor voorkeur raad m.b.t. type akkoord.

Tussentijdse informatievoorziening: halverwege een procesmemo met voortgang.

Voorbeeldopdracht verkenner: op weg naar een raadsakkoord

De gemeenteraad benoemt [naam] als verkenner met de opdracht:

1. Brede inventarisatie van inhoudelijke prioriteiten;
2. Verkennen of er draagvlak is voor een raadsakkoord of raadsagenda;
3. Voorstellen doen voor procesinrichting waarbij de raad als geheel koers bepaalt;
4. Signaleren welke profielen van wethouders nodig zijn.

Tussentijdse informatievoorziening: na de eerste gesprekken schriftelijke rapportage. Eindverslag uiterlijk binnen vier weken.

Bijlage 2b Mogelijke rol van de burgemeester in het formatieproces

Inleiding

Na gemeenteraadsverkiezingen start een proces van coalitievorming en collegeonderhandelingen. De burgemeester speelt hierin geen regisserende rol, maar wél een belangrijke rol vanuit zijn positie als voorzitter van het college en als bewaker van bestuurlijke continuïteit. Deze notitie schetst de wettelijke kaders en een aantal praktische scenario's waarin de burgemeester bijdraagt aan een goed functionerend college, in het belang van stabiel en effectief bestuur.

I. Wettelijk kader – Artikel 35, lid 2 Gemeentewet

De enige formeel vastgelegde rol van de burgemeester in het formatieproces is te vinden in:

Artikel 35, lid 2 Gemeentewet:
"De burgemeester wordt geïnformeerd over de uitkomst van de collegeonderhandelingen. Hij wordt alsdan in de gelegenheid gesteld zijn opvattingen over voorstellen ten behoeve van het collegeprogramma kenbaar te maken."

Implicaties:

- De burgemeester moet actief worden geïnformeerd zodra onderhandelingen zijn afgerond.
- De burgemeester heeft het recht om input te geven op de voorstellen voor het collegeprogramma.
- Het betreft geen instemmingsrecht, maar wél een verankerd adviesmoment dat serieus genomen moet worden.
- Deze bepaling onderstreept dat de burgemeester betrokken moet worden voordat het collegeprogramma definitief is. Dat biedt ruimte om vanuit zijn bestuurlijke ervaring te wijzen op uitvoerbaarheid, consistentie, realisme en teamdynamiek.

II. Bestuurlijk belang van de burgemeester

De burgemeester is:

- Voorzitter van het college (art. 34 Gemeentewet);
- Hoeder van bestuurlijke continuïteit;
- En boven de partijen gepositioneerd, wat hem of haar geschikt maakt als verbinder in gevoelige processen.

Een goed functionerend college is essentieel voor stabiel bestuur. De burgemeester heeft daarom belang bij:

- Een college dat samenwerkt als team, niet als los verband van portefeuilles;
- Een collegeprogramma dat haalbaar en bestuurbaar is;
- Voorkomen van instabiliteit, zoals wethouders die vroegtijdig opstappen of onderling wantrouwen.

III. Praktische scenario's waarin de burgemeester een rol speelt

1. De burgemeester als adviseur voorafgaand aan de collegevorming

- Op verzoek van informateurs of partijen kan de burgemeester achtergrondinformatie geven over bestuurlijke dossiers, bestuurlijke samenwerking of risico's.
- Hij kan wijzen op noodzakelijke competenties of profielen voor het college, passend bij de opgaven van de gemeente.

2. De burgemeester tijdens de afronding van onderhandelingen (op grond van artikel 35, lid 2)

- Wordt geïnformeerd over de uitkomst van de onderhandelingen.
- Geeft input op voorstellen voor het collegeprogramma, bijvoorbeeld over:
 - Bestuurlijke haalbaarheid;
 - Teamcohesie;
 - Conflicterende ambities of onduidelijke taakverdeling;
 - Onvoldoende aandacht voor uitvoeringskracht of financiën.

3. De burgemeester na de collegevorming: teamvorming en samenwerking

- Leidt of faciliteert een strategiedag of collegiale startbijeenkomst.
- Stimuleert het maken van werk- en gedragsafspraken in het college.
- Interveniet vroegtijdig bij signalen van samenwerkingstekorten of conflicten.

4. De burgemeester als informele procesbewaker

- Kan in de formatieperiode moreel appèl doen op partijen om vanuit bestuurlijk belang te denken.
- Faciliteert overleg als onderhandelingen dreigen vast te lopen of versnippering dreigt.
- Blijft beschikbaar als vertrouwenspersoon voor alle partijen.

Slotopmerking

De burgemeester heeft geen formele rol in de politieke onderhandelingen, maar wél een wettelijk geborgde én bestuurlijk betekenisvolle positie in het formatieproces. Door zijn input op het collegeprogramma en zijn bijdrage aan teamvorming kan hij of zij het verschil maken tussen een college dat samen bestuurt, of een dat vier jaar lang struikelt over samenwerking.

Een actieve, maar zorgvuldig neutrale opstelling in deze fase is daarom essentieel voor het succes van het nieuwe college — en daarmee voor de gemeente

Bijlage 2c Verschillende akkoorden na de verkiezingen – vormen, afwegingen en benoeming van wethouders

Na gemeenteraadsverkiezingen worden afspraken gemaakt over het beleid en de vorming van het bestuur. Er zijn verschillende soorten akkoorden, elk met specifieke kenmerken én gevolgen voor de benoeming van wethouders. Hieronder een overzicht van de varianten, inclusief de bijbehorende benoemingswijze van wethouders:

1. Collegeprogramma (traditioneel)

- Kenmerk: coalitiepartijen stellen samen een gedetailleerd programma op dat de koers van het college bepaalt.
- Benoeming wethouders: wethouders worden geleverd door de coalitiepartijen op basis van een politieke verdeling. Zij zijn politiek gebonden aan het coalitieakkoord.
- Voordeel: politiek slagvaardig, duidelijke rolverdeling.
- Nadeel: oppositie staat vaak buiten spel, risico op wij-zij-tegenstellingen.

2. Bestuursakkoord

- Kenmerk: akkoord op hoofdlijnen, opgesteld door de coalitie, maar met ruimte voor wisselende meerderheden op inhoud.
- Benoeming wethouders: wethouders worden doorgaans politiek benoemd door de coalitiepartijen, maar krijgen meer ruimte voor eigen invulling binnen hoofdlijnen.
- Voordeel: flexibeler dan een traditioneel collegeprogramma.
- Nadeel: minder sturing op details, rol raad vereist meer afstemming.

3. Raadsakkoord / Raadsprogramma

- Kenmerk: afspraken worden door (bijna) de hele raad opgesteld, met gezamenlijk vastgestelde doelen.
- Benoeming wethouders: vaak gekozen voor meer onafhankelijke of 'zakelijke' wethouders, of wethouders met draagvlak over meerdere partijen. Politieke kleur speelt een minder dominante rol.
- Voordeel: breed draagvlak, vergroot samenwerking.
- Nadeel: minder scherpe keuzes mogelijk, bestuurlijke complexiteit.

4. Raadsagenda

- Kenmerk: een gezamenlijke agenda met speerpunten van de hele raad, minder bindend dan een akkoord.
- Benoeming wethouders: zowel politieke benoemingen als externe/zakelijke wethouders mogelijk. Benoemingen volgen meestal na vaststelling van prioriteiten, waarbij profiel belangrijker is dan partij.
- Voordeel: flexibel, inhoudelijke focus.
- Nadeel: kan onduidelijkheid geven over verantwoordelijkheden en sturing.

Combinatievormen

Bij combinaties, zoals een raadsakkoord met een college-uitvoeringsprogramma, kan een mix ontstaan: bijvoorbeeld een breed gedragen programma met wethouders die deels politiek zijn benoemd, deels op inhoud en profiel.

Afwegingen bij keuze akkoord en wethoudersbenoeming

- Politieke stabiliteit: is er voldoende vertrouwen tussen partijen voor een gezamenlijke koers?
- Kwaliteit bestuur: is de raad bereid te kiezen voor meer zakelijke/professionele wethouders?

- Samenwerkingscultuur: wil men breder samenwerken of vasthouden aan traditionele coalitievorming?
- Mandaat en legitimiteit: moeten wethouders vooral hun partij vertegenwoordigen, of de raad als geheel?

Conclusie

De vorm van het akkoord beïnvloedt niet alleen de bestuurscultuur en beleidsrichting, maar ook de manier waarop wethouders worden benoemd. Een zorgvuldige keuze, passend bij de lokale context, draagt bij aan een effectief, stabiel en representatief gemeentebestuur.